

Rabi Jonathan Sacks

Království kněžské a národ svatý

Těsně před darováním Tóry na Sinaji seznámil Bůh Mošeho s povahou smlouvy, kterou se právě chystal uzavřít se syny Izraele. V jakési preambuli té smlouvy zmínil i výraz „království kněžské a národ svatý.“ Co se pod těmito čtyřmi hebrejskými slovy skrývá? Kdysi jsem se zmínil o možné narážce na vznik abecedy a setkání Židů s touto novou fascinující informační technologií, která umožnila vytvoření společnosti, ve které každý umí číst a psát a tedy má možnost vzdělání, největšího zdroje lidské důstojnosti. V dávných dobách (v Evropě jistě do objevení knihtisku) byli jedinými gramotnými kněží. „Kněžské království“ tedy může poukazovat na všeobecně gramotnou společnost.

Co tedy vyjadřuje druhá část výrazu - „národ svatý“? Rudolf Otto ve své knize „Myšlenka svatosti“ (*Das Heilige*) svatost popsal jako pocit bytí v přítomnosti něčeho naprosto hrozivého a inspirativního. Jistě na tom něco bude, ale Eliezer Berkovits oponuje, když uvádí, že kdykoliv v Tóře hovoříme o Boží svatosti, vždy tím rozumíme Jeho vztah k lidem. Jak tedy slovu „svatý“ v jazyku Tóry rozumět. Podívejme se na dvě klíčová místa. Nejdříve sám Bůh vyhláší šabat za svatý den, aby později označil nejvnitřnější místnost Chrámu (Miškanu) za Nejsvětější svatyni. Zde se můžeme pokusit pochopit, co svatost ve vztahu k lidem znamená.

Luriánská kabala dala judaismu jednu z nejgeniálnějších myšlenek – koncept CIMCUMu, Božské kontrakce, Božského sebeomezení. V pozadí této teorie stojí propast mezi konečným a nekonečným. Je-li Bůh všude, kdo jiný by mohl existovat? Proto kabalisté předpokládají, že se Bůh „uskrovnil“, kontrahoval sám do sebe a tím umožnil vznik prostoru a času. Všimněte si, že hebrejské slovo OLAM má prostorový (vesmír, svět) i časový (věčnost) význam. Obojí, prostor i čas, jsou tedy rozměry skrytosti Toho, kdo je mimo hranice prostoru a času. Pokud by se ovšem Bůh ukryl úplně, jeho přítomnost by nebyla pociťována. Z našeho hlediska by „neexistoval“. Bůh by byl „pouhým“ tvůrcem světa, který opustil svůj výtvor. Na komplikovaný paradox, že „bez Boha nic neexistuje, ale Jeho přítomnost znemožňuje veškerou existenci mimo Něj“ nachází Tóra velmi jednoduchou, ale silnou odpověď. Šest dní Bůh tvořil svět a sedmý vyhlásil „svatým dnem“, jakýmsi oknem, kterým nahlížíme na Boží Přítomnost v našem světě. Jak toho můžeme dosáhnout? Tak, že se vzdáváme své role tvůrců. (Na šabat je zakázána veškerá tvůrčí práce, MELACHA.) Tento den se stáváme stvořeními, ne tvůrci. Netvoříme, abychom pociťovali, že jsme stvoření. Šabat je časovou schránkou, kterou pro Boha vytváříme. Podobně je to s Chrámem (MIŠKANEM). Chrám je místem, kde mezi věřícími a Bohem není žádné překážky. (I to je důvod, proč se museli kněží vyvarovat kontaktu s mrtvými. Smrt je totiž náleží výlučně nám, smrtelníkům, zatímco Bůh představuje život.) Miškan tedy byl místem, které jsme Bohu v

našem světě vytvořili. Detailní popis Miškanu, který zabírá celou třetinu knihy Šmot, zdůrazňuje, že v otázkách svatosti nevychází nic z lidské iniciativy. To je pravým důvodem smrti Nadava a Avihu, dvou Aharonových synů, kteří při zasvěcování Miškanu přinesli oběť, kterou Bůh nepředepsal.

V kategoriích svatosti času (šabat) a prostoru (Chrám) hrajeme tak říkajíc na Božském, ne lidském, hřišti. Rozhodují Božská, ne lidská kritéria. To není důsledkem svatosti, to je její podstatou.

Svět, na kterém by byl stále šabat, svět, na kterém by každý metr bylo Boží svatyní, by byl světem, na kterém by pro člověka nebylo místo. Nebylo by v něm prostoru a podmínek pro lidské snažení. A to je přesně to, co si Bůh nepřál. On si totiž přeje naší aktivitu, naši tvořivost. I proto nás stvořil „ke své podobě“. Ovšem pokud by žádný moment a žádné místo nebyly svaté, hrozil by opačný extrém. Hrozil by život ve světě, ve kterém by pro mnoho lidí vůbec žádný Bůh neexistoval. Svět neomezující lidskou pýchu, svět mířící nevyhnutelně k politické, vojenské, ekonomické a ekologické katastrofě. Proto potřebujeme ta okénka, kterými lze nahlížet do nekonečnosti. Těmi okénky je svatost. Svatost je místem, který Bohu přenecháváme v našem světě prostoru a času. Svatost naplňuje prázdnotu Boží přítomností.

Tato myšlenka byla pro helénskou mysl zcela nepochopitelná. Proto, když se první Řekové a Římané setkali s Židy, nechápali podstatu šabatu. Jistě i oni měli své „svaté dny“ - každé náboženství je má – ale nechápali, jak něco může být svaté nicneděláním, odpočinkem. Proto označovali Židy za lenochy. To bylo jediné pochopitelné vysvětlení, ke kterému mohli dojít. Obdobně je to i s tradovaným Pompeovým vstupem do Nejsvětější svatyně. Říman nemohl pochopit, že svatyně může být prázdna. *Divný lid, tito Židé, jejichž svatyně je prázdna a kteří „prázdnotou“ naplňují i svůj svátek.*

Svatost je prostorem pro Boží odlišnost, prostorem, který naplňujeme posloucháním, ne hovorem, prostorem, který naplňujeme bytím, ne konáním.

Každý národ má své svaté. Výjimečnost Izraele spočívá v tom, že „svatí“ v něm mají být všichni. Celý národ má být tvořen jedinci „povolanými ke svatosti“. Proto je koncept národa pro judaismus tak klíčový. Národ je základní jednotkou kultury. Jako sociální a politická entita se národ řídí vlastními zákony a zvyky. Národ je rámcem, v němž menší skupinky (rodiny, obce) prožívají svůj společný život.

Judaismus zná víru jedinců. Je o ní většina první knihy Mojžíšovy. Žalmy jsou nepřekonatelným vodítkem při rozhovoru lidské duše s Bohem. Judaismus zná i víru lidstva jako celku – věnuje jí jedenáct úvodních kapitol Tóry vrcholící Boží smlouvou s Noachem a jeho potomky – lidmi. Přesto je pro realizaci základních hodnot judaismu – spravedlnosti, soucitu, lidské důstojnosti, péče o nesamostatné, blaho chudých atd. nezbytné zformování národa. Na Sinaji se Židům měli stát „Královstvím kněží a svatým národem s Tórou jako jeho nejvyšším zákonem - Ústavou.